

Okul Psikolojik Danışmanlarının Çocuk İstismarıyla Çalışma Yeterliliklerine İlişkin Nitel Bir Araştırma

A Qualitative Research on the School Psychological Counselors' Competencies Working with Child Abuse

Semra UÇAR*, Yelda YILDIZ**, Meltem DURSUN BİLGİN***, Şule BAŞTEMUR****

•Geliş Tarihi: 01.07.2017 • Kabul Tarihi: 26.09.2018 • Yayın Tarihi: 04.10.2018

Kaynakça Bilgisi: Uçar, S., Yıldız, Y., Dursun Bilgin, M., & Baştemur, Ş. (2018). Okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarıyla çalışma yeterliliklerine ilişkin nitel bir araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Advance Online Publication. doi: 10.16986/HUJE.2018044070

Citation Information: Uçar, S., Yıldız, Y., Dursun Bilgin, M., & Baştemur, Ş. (2018). A qualitative research on the school psychological counselors' competencies working with child abuse. *Hacettepe University Journal of Education*. Advance Online Publication. doi: 10.16986/HUJE.2018044070

ÖZ: Bu çalışmanın amacı, okul psikolojik danışmanlarının, çocuk istismarı konusundaki yeterliliklerini nasıl anlamlandırdıklarının incelenmesidir. Bu amaçla farklı okul kademelerinde çalışan 30 psikolojik danışman ile görüşülmüştür. Bu psikolojik danışmanların 17 tanesi meslek hayatında en az bir istismar vakası ile çalışmış; 13 tanesi ise daha önce istismar vakasıyla karşılaşmamıştır. Araştırma katılımcılarına istismar konusundaki bilgi, eğitim ve düşünceleri; istismarla çalışma tecrübesi olan psikolojik danışmanlara ayrıca bu süreci nasıl deneyimledikleri sorulmuştur. Verilen yanıtlar kategorik ve duygusal yön analizleriyle incelenmiştir. Elde edilen bulgular, ortak temalar ve alt temalar altında tablo ile gösterilmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre; okul psikolojik danışmanlarının, istismar konusundaki teorik bilgilerinin ve mesleki yeterliliğinin sınırlı düzeyde olduğu, istismar konusunda alınan eğitimlerin nitelik ve nicelik bakımından yetersiz kalabildiği, istismar konusundaki önleyici rehberlik çalışmalarının beklenen düzeyde olmadığı, istismar sürecinin nasıl yönetileceği ve danışanla nasıl çalışılması gerektiği konularında da ciddi biçimde bilgi eksikliği bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: okul psikolojik danışmanı, çocuk istismarı, yeterlilik

ABSTRACT: The purpose of this study was to determine how school counselors explain the meaning of their competencies about child abuse. 30 school counselors with different school settings were interviewed. While 17 school counselors have reported at least one child abuse cases, 13 school counselors did not experience child abuse case in their professional life. Knowledge, trainings and opinions about child abuse were asked to all participants and how to experienced child abuse process was also asked to the counselors who had experiences with working child abuse. The responses were evaluated by categorical and emotional analysis. The findings were shown in tables under themes and sub themes. When the results of the study were generally evaluated, school counselors had limited theoretical knowledge and occupational competencies, preventive guidance studies were not at the expected level, school counselors had serious lack of knowledge about how to manage abuse process and how to counsel with abused clients.

Keywords: school counselors, child abuse, competency

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul-TÜRKİYE. E-posta: smruer@gmail.com (ORCID: 0000-0002-4395-9081)

** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul-TÜRKİYE. E-posta: yeldayildiz06@gmail.com (ORCID: 0000-0002-2397-4778)

*** Uzm. Psk. Dan., Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul-TÜRKİYE. E-posta: meltemyaziyor@gmail.com (ORCID: 0000-0003-3323-3399)

**** Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık A.B.D., Ordu-TÜRKİYE. e-posta: sulebastemur@gmail.com (ORCID: 0000-0003-3940-0565)

1. GİRİŞ

Okul psikolojik danışmanlarının farklı bağlamlardaki yeterliliklerine yönelik araştırmalar, çalışılırken en zorlanılan konulardan birinin çocuk istismarı olduğunu göstermektedir (Wilson, Ireten ve Wood, 1997). Okul psikolojik danışmanlarının, çocuk istismarına yönelik şüpheli bir durum ile karşılaştıklarında yaşadıkları kaygı, korku ve devamında süreci nasıl yürüteceklerine yönelik belirsizlikler (Lambie, 2005), bu konunun çalışılmasında neden zorlanıldığını açıklayan sebeplerdendir. Bu sebeplerle; psikolojik danışmanların birçoğu süreci olması gerektiği gibi yönetebilirken; bir kısmı ise yaşadıkları duygu karmaşaları dolayısıyla süreç ile ilgili noktalarda kafa karışıklığı yaşayabilmektedir.

Okul psikolojik danışmanlarının önemli çalışma alanlarından biri olan çocuk istismarı; literatürde sıklıkla fiziksel istismar, duygusal istismar ve cinsel istismar olmak üzere üç başlık altında ele alınmaktadır (Higgins ve McCabe, 2003; Lambie, 2005; Mullen, Martin, Anderson, Romans ve Herbison, 1995). Çocuk istismarı türlerinden *fiziksel istismar*; hafif fiziksel eylemden şiddetli olana doğru bir eğilim (Kemp, 1998) olarak tanımlanırken; *duygusal istismar* ise çocuğun bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişimine zarar verici nitelikte ve sürekliliği olan her türlü aktif veya pasif yetişkin davranışı (Hibbard et al. 2012; Olive, 2007) olarak tanımlanmaktadır. *Duygusal istismar* en uzun vadeli istismar türü iken (Elam ve Kleist, 1999), en çok karşılaşılan istismar türünün ise *cinsel istismar* olduğu görülmektedir (Gladding, 2013; Hunter, 2006). *Cinsel istismar*, çocukların ruh ve beden sağlığına zarar verici veya fiziksel, bilişsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerini engelleyici olan ve kaza sonucunda oluşmayan eylemler olarak tanımlanmaktadır (Gürkaynak ve Gözütok, 1998; Kozcu, 1991; Lambie, 2005; F. Ünal, 2008).

Her yıl binlerce fiziksel, duygusal veya cinsel istismar mağduru çocuk; psikolojik travma yaşarken bu durum sadece onları değil, aynı zamanda aile üyelerini de olumsuz etkilemektedir (Sechrist, 2000). Dolayısıyla çocuk istismarı, okulları ve ruh sağlığı merkezlerini de içeren tüm sosyal kurumları ve bütün toplumu etkilemektedir (Lambie, 2005). Bu bağlamda yürütülen çalışmalar da hem istismara uğrayan çocukları hem toplumu hem de diğer destek mekanizmalarını içermektedir (e.g., Cole, 1995; Crosson-Tower, 2002; Higgins ve McCabe, 2003; Kress, Adamson ve Yensel, 2010). Bu sebeple okul psikolojik danışmanlarının bu konu ile çalışırken kendilerini yeterli hissedip hissetmemeleri, hem kendi uzmanlık alanları bağlamında hem de çocuğun, ailenin ve toplumun sağlığı bağlamında önemlidir.

Çocuk cinsel istismarına yönelik olarak okul psikolojik danışmanlarının konumu değerlendirildiğinde; okul psikolojik danışmanlarının cinsel istismarın ortaya çıkarılmasında büyük rol oynadıkları görülmektedir (Goldman ve Padayachi, 2002). Ancak, çocuk istismarı vakalarının bildirilmesi hususunda yasal zorunluluğun bulunması, birçok okul psikolojik danışmanının çeşitli sorularla yüzleşmesine ve kaygılar yaşamasına yol açabilmektedir. Bu sorunlar ve beraberinde yaşanan kaygılar da okul psikolojik danışmanlarının kendilerini sorgulamalarına sebep olabilmektedir. Özellikle, şüphelenilen istismar vakasının kime/nereye bildirileceği, şüphelenilen vakanın doğru çıkmaması durumunda yasal süreçte yalancı konumuna düşüp düşmeyeceği, bildirilme zorunluluğu taşıyan özel bilginin ne olduğu, ihbar edilen ebeveynlerle sonraki karşılaşmalarda neler yaşanabileceğine yönelik sorular ve kafa karışıklıkları (Lambie, 2005) okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarı ile çalışma yeterliliklerini nasıl anlamlandırdıklarının çalışmasını daha da gerekli kılmaktadır.

Pistorelle ve Follette (1998), çocuk istismarının önlenmesinin ve sağaltımının; yasal, gelişimsel ve psikolojik konuları içermesi nedeniyle karışık olduğunu belirtmektedir. Bu karışıklık da psikolojik danışmanların çocuk istismarıyla ilgili yasal prosedür konusunda farklı bilgilere sahip olması (Crenshaw, Lichtenberg ve Bartell, 1993) ile sonuçlanabilmektedir. Ancak bilgiler ne kadar karışık olursa olsun, sağaltım öncesi yasal sürecin tamamlanması ve psikolojik danışmanların gelişimsel ve psikolojik konularla da ilgilenmesi (Gladding, 2013)

gerekmektedir. Aynı zamanda istismarın önlenmesine yönelik oluşturulacak programların en uygun parçasının okul psikolojik danışmanları olmasından dolayı; çocuğu istismardan koruyucu bir etkisi olan eğitimlerin okullarda verilmesi (Bulut, 2016), cinsel eğitimin ebeveynlere bırakılmaması ve çocukların da kendilerini mağdur eden yetişkinin yasal takibinde yardımcı rol alması önemlidir (Goldman ve Padayachi, 2002).

Türkiye’de çocuk istismarı üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında ise; çocuk istismarının okul başarısı (Kars, 1994), psikopatolojik semptomlar (E. Ünal, 2014), öz saygı (Karakuş, 2012), depresyon (Eyigün Kantürk, 2014), davranış problemleri ve psikolojik sağlık (Kaya, 2015) gibi değişkenlerle ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Bununla birlikte, çocuk istismarını önleme yöntemlerinin (Akgiray, 2007), konuyla ilgili öğretmenlerin ve okul psikolojik danışmanlarının görüşlerinin (Siviş-Çetinkaya, 2015; Sözdüvar, 1989; Uşaklı, 2012) ele alındığı ve çocuk istismarı konusunda bilgilendirmeye yönelik (Adalı, 2007) çalışmalar da yer almaktadır. Tüm bu çalışmalara bakıldığında, Türkiye’de okul psikolojik danışmanlarının istismar vakalarına yönelik yeterliliklerinin incelenmesinin ve bu süreçteki deneyimlerin paylaşılarak yeni bir farkındalık yaratılmasının önemi ön plana çıkmaktadır.

Okul psikolojik danışmanları çocuk istismarının tespitinde, önlenmesinde, istismarın yasal mercilere iletilmesinde, sürecin takip edilmesinde, öğrenciye ve ailesine gerekli psikolojik destek hizmetlerinin sağlanmasında en etkili kişilerdir. Ancak alan yazındaki çalışmalar, okul psikolojik danışmanlarının bu süreçte kafa karışıklığı yaşadıklarını ve kendi yeterlilik alanlarını sorguladıklarını göstermektedir. Türkiye’deki okul psikolojik danışmanlarının da çocuk istismarı ile çalışma yeterliliklerini değerlendirmelerinin ve istismara yönelik deneyimlerini paylaşmalarının; hem bireysel bağlamda mesleki farkındalığın artmasını sağlayacağı hem de çocuk istismarı ile etkin mücadele çabasını destekleyeceği düşünülmektedir. Bu sebeple de bu araştırmada, okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarı konusundaki bilgi, deneyim ve yeterliliklerini nasıl anlamlandırdıklarının kendi öznel yorumları ile incelenmesi amaçlanmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma, olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çocuk istismarının daha iyi anlaşılabilmesi ve bu konudaki mücadelenin daha ileri noktalara taşınabilmesi için, çocuk istismarının dile getirildiği yerlerden biri olan okulların ve bu okullarda çalışan psikolojik danışmanların gözünden istismar olgusunun değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Bu nedenle, bu araştırmada istismar konusuyla doğrudan muhatap olan psikolojik danışmanların düşünce ve deneyimleriyle çalışılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmada hız ve pratiklik faktörleri göz önünde bulundurularak, ulaşılabilir grup örnekleme yolu tercih edilmiştir. Bu kapsamda, İstanbul’da ve Van’da devlet okullarında görev yapan, istismar deneyimi olan (n=17) ve olmayan (n=13); 14 kadın ve 16 erkek psikolojik danışman ile yüz yüze bireysel görüşme yapılmıştır. 29–50 yaş aralığındaki (*yaş ortalaması* 38,2) katılımcıların, mesleki kıdem ortalaması ise 12 yıldır. İlkokul (n=12), ortaokul (n=12), lise (n=2) ve diğer kurumlarda (Rehberlik ve Araştırma Merkezi, anaokulu) (n=4) görev yapan bu psikolojik danışmanların 17’si istismar konusunda eğitim almış, 13’ü ise almamıştır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı, araştırmacılar tarafından ilgili literatür ışığında hazırlanmış demografik bilgi formu ve 6 yarı yapılandırılmış görüşme sorusundan oluşmaktadır. Araştırmada ulaşılan 30 psikolojik danışman ile yapılan görüşmelerde kişisel bilgi soruları olarak; cinsiyet, meslekte çalışma yılı, hangi kademedeki çalışıldığı, meslek hayatında istismar vakası ile karşılaşmış karşılaşılmadığı gibi sorular sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları olarak ise; istismar vakası yaşantısı hakkında kısa bilgi, vaka karşısındaki tutum ve tavırlar, vakaya verilen tepkiler, resmi sürece yöneltme durumu, süreçte öğrenciye ve ailesine sağlanan psikolojik destek, sürecin kendileri üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri, istismarı önleme ve müdahaleyle ilgili olarak alınan eğitimler ve çalışılan kurumdaki uygulamaları üzerine sorular sorulmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi tekniklerinden kategorisel analiz ve duygusal yön analizi kullanılmıştır. Kategorisel analiz; metindeki ve görseldeki mesajın önce birimlere bölünmesi ve ardından bu birimlerin belirli ölçütlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasıdır. Bu şekilde mesajın öğelerinde olduğu gibi, kategoriler için de yoğunluk ve önem saptama yoluna gidilebilir. Duygusal yön analizi ise; araştırma materyalinin kategorilere ayrılmasını takiben metnin yönü, eğilimi veya tutumu hakkında bilgi edinmek için yapılan işleme denir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu analizin yapılabilmesi için, kategorisel analiz gibi bazı ön analiz yöntemlerinin kullanılmış olması gerekir.

Görüşme deşifrelerinde araştırmacılar tesadüfi yöntemle deşifreleri iki defa kontrol etmiştir. Verilerin analizi ise araştırmacılarından biri tarafından yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için, veri analizinde yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen deşifrelerin birer sayfası, diğer araştırmacılar tarafından da değerlendirilmiş ve ilk araştırmacının değerlendirmeleri ile karşılaştırılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla görüşme deşifrelerinin tesadüfi yöntemle iki defa kontrol edilmesi, birden fazla kodlayıcı kullanılması ve kodlama kriterleri için uzman görüşü alınması gibi yöntemler tercih edilmiştir.

3. BULGULAR

Okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarıyla çalışma yeterlilikleri konusundaki düşünce ve deneyimlerine odaklanan bu araştırmada elde edilen kavramsal kategorilere ilişkin bulgular, temalar ve alt temaları halinde sunulmuştur.

3.1. Okul Psikolojik Danışmanları İle Yapılan Görüşmelerden Ortaya Çıkan Temalar

Bu bölümde okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarı ile çalışmalarına ilişkin elde edilen temalar ve alt temaları sırayla Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1: Çocuk istismarıyla çalışmada ortaya çıkan temalar

Tema 1. Çocuk İstismarıyla Çalışma Yeterliliği
Alt Tema 1. Yeterlilik Algısı
Alt Tema 2. Meslektaş Desteği
Alt Tema 3. Eğitim İhtiyaçları
Tema 2. Müdahale
Alt Tema 1. Önleyici Çalışmalar
Alt Tema 2. Yasal Süreç
Alt Tema 3. Kendini Konumlandırma
Tema 3. Çocuk İstismarıyla Çalışmanın Etkileri
Alt Tema 1. Duygusal Etkiler
Alt Tema 2. Deneyim Odaklı Yaklaşım
Alt Tema 3. Mesleki Yeterlilik Sorgulaması

3.1.1. Çocuk istismarıyla çalışma yeterliliği

Okul psikolojik danışmanları ile yapılan görüşmelerde ortaya çıkan temalardan ilki “*çocuk istismarıyla çalışma yeterliliği*” temasıdır. Okul psikolojik danışmanları, hem kendilerinin hem de meslektaşlarının çocuk istismarı ile çalışma konusundaki yeterliliklerini, danışanlara sunabildikleri hizmetleri, güçlü ve geliştirilmeye açık yanlarını birlikte değerlendirmişlerdir. Bu doğrultuda bu tema kendi içinde üç alt temaya ayrılmıştır, bu alt temalar sırasıyla; *yeterlilik algısı*, *meslektaş desteği* ve *eğitim ihtiyaçları* olarak sıralanmaktadır.

3.1.1.1. Yeterlilik algısı

Okul psikolojik danışmanlarının *çocuk istismarı ile çalışma yeterlilikleri* değerlendirildiğinde, bu temanın ilk alt teması olarak “*yeterlilik algısı*” alt teması ortaya çıkmaktadır. Öncelikle, okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarı ile çalışma algıları özellikle *cinsel istismar* üzerine odaklanmaktadır.

“Çocuk istismarı...çocukların cinsel yönden saldırıya uğraması diyorum. Çocukların travmaya uğraması geliyor psikolojik anlamda aklıma.” (G-1)

Bu durumun nedenleri arasında; cinsel istismarın toplumda en fazla tepki çeken istismar türü olarak görülmesi, cinsel istismarın istismar türleri arasında son nokta olarak değerlendirilmesi ve cinsel istismar haberlerinin giderek daha fazla duyulur olması belirtilmektedir. Bu algı da, istismar denildiğinde ne gibi çalışmalar yapılacağını ve nasıl önlemler alınacağını çerçevesini belirlemektedir.

“Onunla görüşmeler yapmıştım fakat onun istismara maruz kaldığını bilmiyordum. Hatta velisiyle görüşmüştüm ve onun tarafından istismara uğradığını öğrendim. Ve şüphelenmemiştim hiç. Öğrendiğimde çok şaşırılmıştım ve şok olmuştum. Belki biraz yetersizlik duygusuna kapıldığım, tespit edebilir miydim diye özeleştiri yaptığım oldu.” (G-1)

Bu durum da psikolojik danışmanların, duygusal veya fiziksel istismar vakalarıyla karşılaşmadıkları müddetçe, kendi yeterliliklerini cinsel istismar ile çalışma yeterliliği anlamında değerlendirmelerine sebep olabilmektedir. Cinsel istismar vakaları ile karşılaşılması durumunda psikolojik danışmanlar öncelikle bu konuda sahip oldukları bilgi ve becerilerin ne kadar yeterli olduğunu değerlendirmektedirler. Kendilerini psikolojik destek hizmeti sunmada yeterli hissetmedikleri durumlarda ise başka destek kaynaklarına yönelmektedirler.

“İlk duyduğumda hemen zaten bu durumlarda nasıl tepki verilir, neler yapılır, literatür taraması yaptım. Zaten oyun terapisi almıştım ki oyun terapisi cinsel istismar vakalarında çok etkili bir teknik.” (G-11)

“Aile ve çocukla görüşmelerim oldu. Ancak aileyi psikolojik destek almaları için yönlendirdim.” (G-2)

3.1.1.2. Meslektaş desteği

Çocuk istismarı ile çalışma yeterliliğinde ikinci alt tema olarak “*meslektaş desteği*” öne çıkmaktadır. Okul psikolojik danışmanları, istismar vakasıyla çalışılırken desteğe ihtiyaç duyduklarında, meslektaşlarının bu konuda yetersiz kaldığını düşünmektedirler. Meslektaşlarını gerek farkındalık gerekse yetkinlik anlamında yeterli görmemektedirler. Psikolojik danışmanlar, meslektaşlarının çocuklarla yeterli düzeyde çalışmalar yapmadığını, bu konuda çalışma noktasında hazırbulunuşluklarının ve motivasyonlarının düşük olduğunu düşünmektedirler.

“Bir kere benim gördüğüm en büyük eksiklik, kişisel sınırlarla ilgili rehber öğretmenlerin çoğu etkinlik yapmıyor. Bu konuyla ilgili sınıf etkinliği yapmak zor gelebiliyor.” (G-15)

“Çoğu kişi duruma, vakaya nasıl müdahale edeceğini bilmiyor hatta halk tabakasından olmuş gibi “bana ne” diyen, yetersizlik sergileyen var.” (G-26)

3.1.1.3. Eğitim ihtiyaçları

Çocuk istismarı ile çalışma yeterliliğinde son alt tema ise “eğitim ihtiyaçları” alt temasıdır. Bu alt tema, bireylerin eğitim ve mesleki hayatlarında, çocuk istismarı ile çalışmaya ilişkin ne düzeyde eğitimler aldıklarını ve bu konuda ne gibi eğitimlere ihtiyaç duyduklarını içermektedir. Okulda çalışan psikolojik danışmanlar istismara yönelik üniversite yıllarında kapsamlı bir eğitim almadıklarını belirtmektedirler. Katılımcıların birçoğu üniversite sonrasında devlet ve/veya özel kurumlar aracılığıyla eğitim aldıklarını belirtmektedirler. Psikolojik danışmanlar özellikle müdahale esnasında bir yol haritasına ihtiyaç duyduklarını; alınan eğitimlerin ise istismar vakasıyla nasıl çalışılacağı noktasındaki bilgi ve farkındalık ihtiyaçlarını gidermeye katkı sağladığını düşünmektedirler. İstismarla çalışma konusunda bir eğitim almayanlar ise, bu alanda uzman olan kişiler tarafından verilecek eğitimlere ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Psikolojik danışmanların birçoğuna göre, istismar konusunda alınacak eğitimler; bu vakalarla çalışırken müdahale anlamında yol haritası oluşturabilmelerine, bu vakalarla çalışmaya ilişkin farkındalık kazanmalarına, bilgilenmelerine ve önleyici çalışmalar yapabilmelerine, katkı sağlayacaktır. Bu konuda destekleyici eğitimler alınmaması halindeyse; üniversite yıllarındaki sınırlı bilgi ile hareket etmek durumunda kalınacağı çünkü mesleki eğitimin yeterli olmayacağı, düşünülmektedir.

“Okul hayatında belki bunlar çocuk ihmali-istismarı gibi derslerimiz var ama belki güncel değil, çok güncel tutmak gerekiyor.” (G-2)

“Oyun terapisi aldım. Bir de travma uzmanlığı eğitimi de aldım. EMDR de aldım belirli düzeyde.” (G-11)

“Anne ve babanın mahremiyet eğitimini, çocukların bedenlerinin özel olduğuna, izinsiz kimsenin dokunamayacağını, çocuğu severken bile izin istenmesi gerektiğinin çocuğa öğretilmesi gerekiyor...okullarda bu şekilde eğitim çalışmaları olabilir.” (G-22)

“Cinsel istismar konusunda özellikle çok eksikim. Özellikle hizmet içi eğitimlerle teorik bilgiden öte vaka deneyimi olan uzman kişilerden vaka sunumları alabilsek, çok etkili olabiliyor diye düşünüyorum.” (G-13)

3.1.2. Müdahale

Okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarıyla çalışmalarına ilişkin yapılan görüşmeler sonrası ortaya çıkan ikinci tema ise “müdahale” temasıdır. Daha önce hiç çocuk istismarı vakasıyla çalışmamış okul psikolojik danışmanlarının bu tema için değerlendirmeleri, cinsel istismar yönünde olmuştur. Daha önce çocuk istismarı ile çalışan okul psikolojik danışmanları da karşılaştıkları çocuk istismarı türlerini referans alarak değerlendirme yapmışlardır. Yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde; uygulanan müdahaleler, yapılan çalışmalar ve takip edilen süreç, cinsel istismar düşünülerek yapılan paylaşımları kapsamaktadır. Okul psikolojik danışmanları müdahale bağlamında kendilerini değerlendirdiklerinde, özellikle cinsel istismar ile çalışmada hem bireysel olarak hem de diğer meslektaşlar bağlamında yeterliliğin düşük olduğu yönünde bir inanca sahiptirler. Müdahale teması kendi içerisinde önleyici çalışmalar, yasal süreç ve kendini konumlandırma şeklinde üç alt temaya ayrılmaktadır.

3.1.2.1. Önleyici çalışmalar

Müdahale temasının önleyici çalışmalar alt teması çocuk istismarına yönelik okullarda yapılan önleyici nitelikteki çalışmaları kapsamaktadır. Yapılan görüşmelerde ön plana çıkan

önleyici çalışmalar arasında öğretmen, öğrenci ve/veya veliye yönelik hayır diyebilme ve kişisel sınırları koruma odaklı cinsel istismarı önlemeye yönelik çalışmalar yer almaktadır.

“Süreçte kendilerini nasıl korumaları gerektiğine yönelik, insanlara güven duygusu. Çünkü öğrenciler yeni bir eğitim hayatına başlıyorlar, yeni bir süreçler. Bir de seminer döneminde öğretmen arkadaşlara bilgilendirme yapıyorum.” (G-5)
“Hayır diyebilme üzerine eğitimler, seminerler verdik.” (G-21)

Daha önce çocuk istismarı vakasıyla çalışma durumu olmayan okul psikolojik danışmanlarında ise önleyici çalışmalar yapma durumunun daha sınırlı düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak ise tecrübe eksikliği, yeterli farkındalığın oluşmaması ve böyle bir çalışma yapılması halinde velilerden gelebilecek olumsuz tepkilerden çekinilmesi dolayısıyla dolaylı anlatımların tercih edilmesi gibi gerekçeler ön plana çıkmaktadır.

“Özellikle okullarda eğitim verecek kurumlardan kişiler davet ediyordum. İstismarı önleyecek, cinsel sağlık eğitimi ve seminerleri veriyorduk.” (G-24)

3.1.2.2. Yasal süreç

Müdahale temasının *yasal süreç* alt teması, daha önce çocuk istismarı vakasıyla çalışmış okul psikolojik danışmanların söylemlerinde daha çok kendine yer bulmaktadır. Cinsel istismar vakası ile karşılaşan okul psikolojik danışmanları, yasal sürece başvurmada daha fazla hassasiyet göstermektedir. Fiziksel ve/veya duygusal istismar durumlarında ise daha çok aile destek kaynaklarını kullanmaya yönelme ve fiziksel ve/veya duygusal istismar durumunun büyüklüğü ölçütünde yasal sürecin tercih edilme durumunun söz konusu olduğu belirtilmektedir.

“Eğer bir çocuğun hayatını göz göre göre çok etkileyecek bir durum söz konusuysa tabi ki yasal süreç başlatılmalı.” (G-12)

Yasal süreç içerisinde daha çok Çocuk Polisi, Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne yönelik başvurular yer almaktadır. Yasal süreç içerisine girilmeden önce, okul idaresi de bilgilendirilerek ilerlenmektedir.

“İlk etapta öğrencim anlatmadığı ve kabullenmediği için yine de duyum da olsa okul müdürüne haber verdim. Sonraki süreçte de üst makamlar yoluyla Milli Eğitim Müdürlüğü, Kaymakamlık ve Emniyet Müdürlüğü bilgilendirildi.” (G-5)

Cinsel istismar vakası ile karşılaşılması durumunda temel müdahale olarak yasal sürece başvurma yer almaktadır. Yasal süreç sonrasında çocuğun akıbeti konusunda fikir sahibi olunmaması ise rahatsızlık duyulan bir durum olarak belirtilmektedir.

“Görüşmek, müdahale etmek için vaktin olmuyor. Zaten yasal süreç başlayınca senden çıkıyor.” (G-9)

3.1.2.3. Kendini konumlandırma

Müdahale temasının *kendini konumlandırma* alt temasına bakıldığında ise, okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarı ile bireysel olarak çalışırken kendilerini *sorgulayan*, *yönlendiren* ve *psikolojik ve destekleyici hizmet sunan* olarak konumlandıkları görülmektedir. Bir çocuk istismarı vakası ile karşılaşıldığında ki burada özellikle kastedilen cinsel istismar vakalarıdır. Böyle bir durumda çocuğun yaşadığı bu istismar durumunu kabullenmede yaşanan zorluğun da etkisiyle vakanın durumunun doğruluğunu teyit etme, *sorgulama eğilimi* söz konusu olabilmektedir. Bu sorgulamalar sadece vakanın gerçekliği ile sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda böyle bir vaka ile çalışmış olsun veya olmasın bireylerde karşılaşılan istismar vakası ile çalışmada mesleki yeterliliklerini sorgulama eğilimleri de yüksektir. Bu gruptaki okul

psikolojik danışmanlarında oto kontrolü sağlama ve profesyonel olma ile birlikte kimilerinde de olayın kabullenilmesinde güçlük çekilmektedir.

“Bazen duygularımızla hareket ettiğimizi çok karşı tarafa da sağlıklı yardımcı olamadığımızı görüyorum.”(G-7)

“İlk duyduğumda hemen zaten bu durumlarda nasıl tepki verilir, neler yapılır, literatür taraması yaptım.” (G-11)

“Ne yapacağımı şaşırđım.”(G-12)

Okul psikolojik danışmanları, kendilerini *yönlendiren* olarak tanımlamalarını; istismar vakasıyla çalışırken mesleki yeterliliklerini düşük görmeleri veya başka bir uzmandan destek alınmasını gerekli görmeleri halinde, danışanı dışarıdan bir uzman desteği almaya yönlendirmeleri anlamında açıklamaktadırlar.

“İzlem merkezine falan gitti diye biliyorum. İkinci vakamda da zaten başka bir psikolog tarafından görülüp diğer yönlendirmeler yapılmıştı.” (G-11)

Okul psikolojik danışmanlarının kendilerini *psikolojik ve destekleyici yardım hizmeti sunan* kişi olarak tanımlamalarını ise; öğrenci ve veli görüşmeleri odaklı ilerlemeleriyle açıklamaktadırlar. Öğrenci ile çalışırken duygulara odaklanma, okul dışında da maddi ve/veya manevi destekleyici kaynaklar bulma girişimleri söz konusu olurken kimi okul psikolojik danışmanları ise kendilerini bu konuda çalışmada yetersiz buldukları için böyle bir hizmet sunamadıklarını belirtmektedirler. Bu alt temada yer alan çalışmalar daha çok öğrenci odaklı çalışmalardır. Aile ile yapılan çalışmalar ise daha sınırlı düzeyde kalmaktadır.

“Adli süreç sonrasında biz çocuğu oyun terapisine aldık.” (G-11)

“Sık görüşmeler yaptık ama yara kaşır gibi olmadan, çok da uzun süreli olmayan, kariyer planlaması, gelecek planlaması gibi odaklı görüşmeler yaptık.” (G-5)

“Bazen duygularımızla hareket ettiğimizi çok karşı tarafa da sağlıklı yardımcı olamadığımızı görüyorum.”(G-7)

3.1.1. Çocuk istismarı ile çalışmanın etkileri

Okul psikolojik danışmanlarının çocuklarda istismar ile çalışmalarında ön plana çıkan son tema ise *“çocuk istismarı ile çalışmanın etkileri”* temasıdır. Daha önce çocuk istismarı vakası ile çalışılıp çalışılmamasından bağımsız olarak, özellikle çocukta cinsel istismar üzerine çalışmanın hem duygusal hem de mesleki bir takım etkilerinin olduğu ve bu etkilerin daha çok negatif yönde olduğu, dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda bu tema içerisinde yer alan alt temalar olarak; *duygusal etkiler, deneyim odaklı yaklaşım ve mesleki yeterlilik sorgulaması* alt temaları yer almaktadır.

3.1.3.1. Duygusal etkiler

Çocuk istismarı ile çalışmanın etkileri temasının alt temalarından ilki *duygusal etkilerdir*. Okul psikolojik danışmanları daha önce istismar vakası ile çalışsın ya da çalışmasın, özellikle cinsel istismar durumlarında yaşadıkları duygular arasında ağırlıklı olarak endişe, üzüntü, şok gibi olumsuz duygular ön plana çıkmaktadır.

“Tabi küçücük bir çocuğun bunu yaşaması çok üzücü. Etkileniyorsun ister istemez.”(G-11)

“Ben bu dünyaya nasıl bir çocuk dünyaya getireceğim diye kötümser bir düşünceye kapıldım. O kız çocuğunun suskunluğu hep aklımda.”(G-22)

Daha önce istismar vakası ile çalışanların bir kısmında ise, süreçte soğukkanlı olma ve çocuğun ilerleyen süreçlerdeki durumunu merak etme de görülmektedir. Endişe duyulan hususlar arasında ise, aileden veya idareden baskı görmek yer almaktadır. Aynı zamanda

duygusal yıpranma yaşanması ve bu süreçte özellikle de meslektaşlardan yeterince desteğin alınamaması durumu söz konusudur.

“İlginçtir sanki onun istismarda bulunması değil de bizim olayı aydınlatmamız bir suçmuş gibi davranıldı. Soruşturmalar geçirdik. Başbakanlığa yapılan asılsız ihbarlarla soruşturmalar geçirdim. Aracıma zarar verilmiş.” (G-5)

3.1.3.2. Deneyim odaklı yaklaşım

Çocuk istismarı ile çalışmanın etkileri temasının ikinci alt teması olan *deneyim odaklı yaklaşımda* ise; bu tarz vakalarla çalışmanın mesleki deneyimi arttırdığı, sistem tarafından da desteklenilmesi halinde bu vakalarla çalışmaya daha fazla motive olunduğu ve zamanla olumsuz duygusal etkilenmenin azaldığı, ifade edilmiştir. İstismar vakalarıyla çalışmanın, bu alanda çalışma konusundaki mesleki gelişime katkı sağlayabileceği, düşünülmektedir.

“Onlara yardım ettiğimizi görünce bizim de moralimiz yükseliyor; daha çok çalışma isteği duyuyoruz.” (G-13)

“Olumlu etkileyen durum şuydu; bir öğrenciyle, bir veliyle ilgilenildiği zaman, onların gelişimini görmek beni çok mutlu etti. İnsani olarak doyuma ulaşabildim.”(G-3)

3.1.3.3. Mesleki yeterlilik sorgulaması

Çocuk istismarı ile çalışmanın etkileri temasının son alt teması ise *mesleki yeterliliğin sorgulanmasıdır*. Bu alt temada okul psikolojik danışmanlarının hem kendilerini hem de alanda çalışan meslektaşlarını istismar vakalarıyla çalışmada yetkin olma noktasında sorguladıklarını ve bu doğrultuda da mesleki yeterlilik sınırları bağlamında farkındalık geliştirdiklerini belirtmektedirler.

“Psikolojik danışmanlarda şöyle bir anlayış var. Üst mercilere haber verdikten sonra bunun yeterli olduğunu düşünüyorlar. Sonrasında gönül rahatlığıyla konunun peşini bırakıyorlar. Bu bana doğru gelmiyor. Fakat asıl bundan sonra psikolojik danışma süreci nasıl yapılandırılır, ne yazık ki sistematik bir bilgin yok.” (G-5)

“Böyle olunca okul psikolojik danışmanları da hangi konularda nerede eksik olduklarını görüyorlardır. Ona göre çalışmalar yapılması gerekiyor. Sadece rehber öğretmenler değil sınıf öğretmenleri de istismara uğrayan çocukların hangi belirtileri gösterdiğini bilmeli.” (G-21)

4.TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmaya katılan tüm psikolojik danışmanların çocuk istismarına ilişkin görüş ve yetkinlikleri genel olarak analiz edildiğinde; teorik olarak sınırlı düzeyde bilgiye sahip olduğu, *“istismar”* denilince çoğunlukla *“cinsel istismar”* durumunun anlaşıldığı, okullarda yürütülen önleyici rehberlik çalışmalarının da daha çok cinsel istismar odaklı olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye’deki okul psikolojik danışmanlarının istismar konusunda kendilerini genel olarak mesleki yetkinlik ve yeterliliğe sahip görmedikleri, daha önce istismar olgusuyla çalışmış olan psikolojik danışmanların bu deneyiminin konuya bakış açılarında farklılıklar oluşturduğu, bu farklılıkların da çalışma deneyimi doğrultusunda istismar olgusuna yaklaşım ve müdahale tarzı boyutlarında ortaya çıktığı görülmektedir.

Araştırmanın okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarı ile çalışma deneyimlerine yönelik bulguları ilk olarak *çocuk istismarıyla çalışma yeterliliği* teması altında toplanmıştır. İlk alt tema da *yeterlilik algısı* olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tema okul psikolojik danışmanların bu konu ile çalışırken kendilerini yeterli hissetmemeleri ile ilişkilidir. Okul psikolojik

danışmanlarının çocuk istismarı ve ihmali konusunda yeterli bilgiye sahip olduklarını düşüncelerine rağmen kendilerini yetersiz hissettikleri (Uşaklı, 2012) bulgusu bu araştırmayı destekler yöndedir. Özellikle yeterliliğin hissedilmediği durumlarda, katılımcıların istismar vakası karşısında ihtiyaç duydukları *meslektaş desteği* de ikinci alt tema olarak yer almaktadır. Meslektaş desteği de hem süreci yönetme, hem de duygusal yıpranma ile başa çıkma noktasında etkin rol oynamaktadır. Bu noktada okul psikolojik danışmanlarının tükenmişlik ve stres kaynaklı sorunlar yaşamaları (Kesler, 1990) ve beraberinde meslektaş dayanışmasına ihtiyaç duymaları da bu alt tema ile ilişkilidir. Meslektaş dayanışması da mesleki bilginin geliştirilmesi ve mesleki bilginin artırılması noktasında etkin rol oynamaktadır (Çoban, 2005). Bu araştırmada da mesleki yeterlilik hissedilmesi noktasında meslektaş desteği yeterli düzeyde değildir. Bu durumda meslektaş dayanışmasının sağlanamamasına ve mesleki gelişimin sınırlı düzeyde kalmasına yol açabilmektedir. Bu noktada ortaya çıkan üçüncü alt tema ise *eğitim ihtiyaçlarıdır*. Yeterli bilgi ve müdahale becerisine sahip olunmaması destekleyici eğitime olan ihtiyacı daha da arttırmaktadır. Bu eğitimsel ihtiyaçlar, yasal prosedür konusunda yaşanan kafa karışıklıklarının (Crenshaw, Lichtenberg ve Bartell 1993) giderilmesinde de kendini göstermektedir.

Araştırmanın ikinci teması olan *müdahale* teması hem psikolojik danışmanların görev ve sorumlulukları arasında yer alan önleyici hizmetleri kapsarken, hem de istismar vakası ile karşılaşıldığında yasal sürecin yerine getirilmesini kapsamaktadır. Her ne kadar tüm istismar türleri müdahale gerektirse de ağırlıklı olarak üzerinde çalışılan ve bu konuda çalışırken öncelikli olarak odaklanılan, hassasiyetin en yüksek olduğu istismar türünün *cinsel istismar* olduğu görülmektedir. Odağın ve hassasiyetin yüksek olduğu cinsel istismara yönelik önleyici çalışmalar da çocuklara belli davranışların öğretilmesini, çocukların istemedikleri durumla karşılaştıklarında hayır diyebilme becerilerinin geliştirilmesini ve desteğe ihtiyaç duyduklarında, kimlere nasıl ulaşabileceklerinin öğretilmesini içermektedir (Türkbay, Söhmen ve Söhmen, 1998). Türkiye’de istismar vakalarını bildirmenin, yasal bir zorunluluk olması; beraberinde özellikle cinsel istismar vakasıyla karşılaşıldığında yasal sürece başvurulmasında belirleyici olmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde de yasal sürecin en önemli başvuru kaynağı olduğuna yönelik araştırmaların bulunduğu görülmektedir (Bryant, 2009; Oz-Balshan, 2007; Siviş-Çetinkaya, 2015). Yasal sürecin takibinde, çocuğun olası diğer istismarlardan korunmasında ve psikolojik destek hizmetinin sağlanmasında psikolojik danışmanlar en etkin bireyler olmaktadır. Goldman ve Padayachi (2002) de okul psikolojik danışmanlarının, kendilerini çocuk cinsel istismarının ortaya çıkarılmasında ve önleyici programlarda önemli bir pozisyonda gördüklerini belirtmektedir. Yasal süreci başlatan ancak süreç içinde yeri belli olmayan psikolojik danışmanlar da *kendilerini konumlandırmaya* yönelik sorun yaşamaktadır. Bu noktada katılımcılar, tüm bu çalışmalarını yaparken kendilerini özellikle *sorgulayan, yönlendiren ve psikolojik hizmet sunan* kişiler olarak konumlandırmaktadır.

Okulda çalışan psikolojik danışmanların büyük bir kısmının istismar kavramını *cinsel istismar* olarak değerlendirmesi ve psikolojik danışmanların cinsel istismar konusundaki hassasiyetinin yüksek olması; diğer istismar türlerine daha az duyarlı olunması riskini de beraberinde getirmektedir. Cinsel istismarın bu şekilde ön plana çıkmasının kültürel nedenleri olduğu düşünülmüştür. Kağıtçıbaşı (1993), Türkiye’deki geleneksel aile kültürünün, eşler arası ilişkiye dayalı yatay eksende, karşılıklı bağımlılık ve erkeğin yüksek, kadının düşük statüye sahip olduğu hiyerarşik bir yapıya sahip olduğunu; bu statü farkının özellikle karar verme, tüketim, maddi imkânlar, çevre ilişkileri ve hareket özgürlüğünde kendini gösterdiğini vurgulamaktadır. Kültürün ataerkil ve toplulukçu özellikleri, aileden topluma uzanan bir perspektifte, güç ve hiyerarşiye dayalı aile içi ve bireylerarası ilişkilerin oluşmasını sağlamaktadır. Bu ilişki düzeni içerisinde, büyükten küçüğe doğru yönelen iletişimin güç unsurlarını içerisinde barındırması da, çoğu zaman dikkatlerden kaçmakta ya da bir eğitim ve terbiye unsuru gibi değerlendirilip, normal kabul edilebilmektedir. Okul psikolojik

danışmanlarının, bu durumda; kültürel özellikler etkisiyle şekillenen fiziksel, duygusal istismar gibi diğer istismar türleri için de, gerekirse içinde yetiştikleri kültüre mesafe alarak, aynı duyarlılığı sergilemeleri gerekmektedir.

Araştırmanın üçüncü teması *çocuk istismarıyla çalışmanın etkileridir*. Çocuk istismarı ile çalışmanın psikolojik yükü ağır olmaktadır ancak bu durum bazen psikolojik danışmanın yıpranmasına sebep olabilmekteyken, bazen de mesleki tecrübelerin artmasından dolayı pozitif etki gösterebilmektedir. Bu tema altında ortaya çıkan ilk alt tema *duygusal etkilenmedir*. Psikolojik danışmanların zor konular ile çalışması, belli bir noktadan sonra mesleki aktivitelerden uzaklaşmaya, alanına yönelik ilgilerini kaybetmeye, hatta ileri noktada mesleğini sorgulama ve yapılanların bir anlamı olup olmadığını düşünmeye dahi sebep olabilmektedir (Skovholt, 2001). Literatürde de çocuk cinsel istismar vakası olan okul psikolojik danışmanlarının, üzüntü ve korku gibi daha çok olumsuz hislere kapıldıklarını ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Kenny, 2001; Lambie, 2005; Siviş-Çetinkaya, 2015; Wilson, Ireten & Wood, 1997). Ancak kimi zaman ise vaka deneyimi, mesleki donanımı arttırmakta ve zamanla olaylara daha profesyonel bakılmasını sağlamaktadır. Bu durum bu çalışmada *deneyim odaklı yaklaşım* alt teması ile ortaya çıkmaktadır. Deneyim odaklı yaklaşımda, psikolojik danışmanın hem diğer uzmanlarla hem de kendisiyle etkileşimde bulunması, yaşadığı deneyimleri bilgi olarak yorumlaması durumu söz konusudur. Siviş-Çetinkaya (2015)'nin yaptığı çalışmada da okul psikolojik danışmanlarının, vaka karşısında başvuru kaynaklarının yasalar, meslektaşlar, avukatlar ve okul müdürleri olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece sürecin içinde olan psikolojik danışman, benzer bir vaka olduğunda, süreci nasıl yöneteceği, ne gibi problemlerle karşılaşacağı ya da ne tür önleyici hizmetler sunabileceği noktasında tecrübe kazandığını, düşünebilmektedir. Psikolojik danışmanın duygusal yıpranma durumunun ağırlığı ve yaşanan tecrübenin zorluğu karşısındaki yaşadıkları da, kimi zaman *mesleki yeterliliğin sorgulanmasına* neden olabilmektedir. Psikolojik danışmanın mesleki olarak kendini sorgulaması; yeterlilikleri hakkında kafa karışıklığı yaşamasına ve kendi potansiyelini aştığını düşündüğü bir durumla karşılaştığında, kendisini konuyla çalışmaktan alıkoymasına, sebep olmaktadır. Bu durum, psikolojik danışmanı koruyucu bir faktör oluşturabilmektedir. Ancak kimi durumlarda da, kendine olan güvenini kaybetmesine sebep olarak, çalışabilecek donanımda olduğu bir konudan dahi uzaklaşmasına neden olabilmektedir (İkiz, 2010).

Çalışmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; okul psikolojik danışmanlarının çocuk istismarı ile çalışma yeterliliklerini sorguladıkları, meslektaş desteğinin bu noktada önemli olduğu ve hem üniversitede eğitim alırken hem de mesleği icra ederken eğitime ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Müdahale bağlamında ise; önleyici çalışmaların gerekliliği, yasal sürecin etkileri ve nasıl yönetileceği, mağdura destek süreci ve bu süreçte psikolojik danışmanın kendini konumlandırma konusunda yaşadıkları, çocuk istismarının psikolojik danışman üzerindeki duygusal etkileri, psikolojik danışmana deneyim kazandırması ve mesleki yeterliliğin sorgulanmasına neden olması noktaları ön plana çıkmaktadır. Literatürdeki araştırma sonuçlarının da gösterdiği şekilde, istismar gibi travmatik yaşantılar, Türkiye'de hala azımsanmayacak düzeyde gerçekleşmekte ve bireyler aracılığıyla toplum ruh sağlığı üzerinde belirleyici olmaktadır. Bu gerçeklik, Türkiye'de istismar ile çalışmak durumunda kalan okul psikolojik danışmanlarının daha donanımlı olmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu nedenle istismar konusunda, bakanlıklar ve sivil toplum kuruluşları düzeyinde acil birtakım tedbirlerin alınması gerekli görünmektedir. Toplumun her tür istismar konusunda medya ve yaygın eğitim kanalları aracılığıyla bilgilendirilmesi ve istismar konusundaki duyarlılığın artırılması, istismar konusunda çalışan tüm uzmanların bu konuda sürekli ve güncel olarak eğitilmesi, istismara yasal müdahale sürecinin çocuk açısından yıpratıcı olmayacak biçimde ve net adımlarla yapılandırılması, istismarın yoğun olduğu bölgelere özel çalışmalar yapılması, MEB bünyesinde bu konuyla ilgili programlar geliştirilmesi ve istismar konusunda daha fazla bilimsel araştırma yapılması, alınabilecek tedbirler olarak sıralanabilir. Katılımcıların bu konudaki istekleri de bu

yöndedir yani psikolojik danışmanlar, istismar konusundaki yeterlilik ve eksikliklerinin bilincindedir. Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği (American School Counselor Association [ASCA], 2012), psikolojik danışmanların konsültasyon veya süpervizyon almasının, profesyonel gelişime katkı sağlayacağına vurgu yapmaktadır. Yurtdışı literatürde de, önleyici çalışmaların önemine vurgu yapılmakta ve bu konudaki çalışmaların anasınıfından başlaması gerektiğine işaret edilmektedir (McRae, 2016). Bu çalışmanın sonucunda, Türkiye’de istismar olgusunun yeni baştan düşünülmesi ve değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma bağlamında ise, daha büyük örneklemlili nicel çalışmalar ile istismar vakasıyla çalışan psikolojik danışmanların mesleki yeterlilikleri, tükenmişlikleri ya da iş doyumlarının araştırılması önerilmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Adalı, N. (2007). *10-12 yaş grubu çocuk istismarı ebeveyn ve çocuk bilgilendirme çalışması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akçiray, A. (2007). *Çocuk istismarı: 8-10 yaş çocuklarda istismarı önleme yöntemleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- American School Counselor Association [ASCA]. (2012). *ASCA school counselor competencies*. [Available online, at: www.schoolcounselor.org/asca/media/asca/home/SCCompetencies.pdf], Retrieved on March 15, 2017.
- Bryant, J. K. (2009). School counselors and child abuse reporting: A national survey. *Professional School Counseling, 12*, 333-342.
- Bulut, S. (2016). Çocuk cinsel istismarı hakkında bir derleme. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(28)*, 139-156.
- Cole, C. V. (1995). Sexual abuse of middle school students. *The School Counselor, 42(3)*, 239-245.
- Crenshaw, W. B., Lichtenberg, J. W., & Bartel I, P. A. (1993). Mental health providers and child abuse: A multivariate analysis of the decision to report. *Journal of Child Sexual Abuse, 2(4)*, 19-42.
- Crosson-Tower, C. (2002). *When children are abused: An educator's guide to intervention*. Boston: Allyn and Bacon.
- Çoban, A. E. (2005). Psikolojik danışmanlar için meslektaş dayanışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*, 167-174.
- Elam, G. A., & Kleist, D. M. (1999). Research on the long-term effects of child abuse. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families, 7*, 154-160.
- Eyigün Kantürk, Y. (2014). *Psikolojik danışmanlık ve eğitim merkezlerine başvuran çocuklar ve annelerinin çocukluk dönemi istismar yaşantıları, depresyon düzeyleri, kendini açma davranışları ve annelerin ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir çalışma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gladding, S. T. (2013). *Psikolojik danışma: Kapsamlı bir meslek*. Ankara: Nobel.
- Goldman, J. D. G., & Padayachi, U. K. (2002). School counsellors' attitudes and beliefs about child sexual abuse. *Journal of Family Studies, 8*, 53-73.
- Gürkaynak, İ., & Gözütok, D. (1998). *Yurttaş olmak için*. İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.
- Hibbard, R., Barlow, J., MacMillan, H., Christian, C. W., Crawford-Jakubiak, J. E., Flaherty, E. G., & Sege, R. D. (2012). Psychological maltreatment. *Pediatrics, 130(2)*, 372-378.
- Higgins, D. J. & McCabe, M.P. (2003). Maltreatment and family dysfunction in childhood and the subsequent adjustment of children and adults. *Journal of Family Violence, 18(2)*, 107-120.
- Hunter, S. V. (2006). Understanding the complexity of child sexual abuse: A review of the literature with implications for family counseling. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families, 14*, 349-358.
- İkiz, F. E. (2010). Psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(2)*, 25-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1993). Türkiye’de aile kültürü. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 1*, 49-57.

- Karakuş, Ö. (2012). Relation between childhood abuse and self esteem in adolescence. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 753-763.
- Kars, Ö. (1994). *Çocuk istismarı ve ihmalinin nedenleri ve okul başarısına etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, İ. (2015). *Ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesinde otomatik düşünceler ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kemp, A. (1998). *Abuse in the family: An introduction*. Pasific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Kenny, M. C. (2001). Child abuse reporting: Teachers' perceived deterrents. *Child Abuse & Neglect*, 25, 81-92.
- Kesler, K. D. (1990). Burnout: A multimodel approach to assessment and resolution. *Elementary School Guidance and Counseling*, 24(4), 303-311.
- Kozcu, Ş. (1991). *Çocuk istismarı ve ihmali*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Bilim Serisi.
- Kress, V. E., Adamson, N. A., & Yensel, J. (2010). The use of therapeutic stories in counseling child and adolescent sexual abuse survivors. *Journal of Creativity in Mental Health*, 5(3), 243-259.
- Lambie, G. W. (2005). Child abuse and neglect: A practical guide for professional school counselors. *Professional School Counseling*, 8(3), 249-258.
- McRae, R. A. (2016). *Child abuse: Signs, symptoms, and the role of school counselor*. Unpublished master's thesis. Winona State University, USA.
- Mullen, P. E. , Martin, J. L., Anderson, J. C., Romans, S. E. & Herbison, G. P. (1995). The long term impact of physical, emotional, and sexual abuse of children: A community study. *Child Abuse and Neglect*, 20, 7-21.
- Olive, M. F. (2007). *Child abuse and stress disorders*. New York: Infobase Publishing.
- Oz, S., & Balshan, D. (2007). Mandatory reporting of child sexual abuse in Israel: What happens after the report? *Journal of Child Sexual Abuse*, 16, 1-22.
- Pistorello, J., & Follette, V. M. (1998). Childhood sexual abuse and couples' relationships: Female survivors reports in therapy group. *Journal of Marital and Family Therapy*, 24, 473-485.
- Sechrist, W. (2000). Health educators and child maltreatment: A curious silence. *Journal of School Health*, 70(6), 241 -243.
- Siviş-Çetinkaya, R. (2015). Turkish school counselors' experiences of reporting child sexual abuse: A brief report. *Journal of Child Sexual Abuse*, 24(8), 908-921.
- Skovholt, T. M. (2001). *The resilient practitioner: Burnout prevention and self-care strategies for counselors, therapists, teachers and health professionals*. Boston: Allyn and Bacon.
- Sözduyar, H. (1989). *İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çocuk istismarı konusundaki görüşlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Türkbay, T., Söhmen, G., & Söhmen, T. (1998). Çocuk ve ergenlerde cinsel kötüye kullanım: Klinik bulguları, olası sonuçları ve önleme. *3P Dergisi*, 6(1), 49-54.
- Uşaklı, H. (2012). School help professionals' ideas on child abuse and neglect. *Journal of Educational Sciences & Psychology*, 2(64), 115 - 124.
- Ünal, E. (2014). *The effects of child abuse and neglect on psychopathological symptomatology*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ünal, F. (2008). Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12, 9-18.
- Wilson, B., Ireton, E. & Wood, J. A. (1997). Beginning teacher fears. *Education*, 117(3), 396-400.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

The purpose of this study was to determine the competencies of school counselors during and after making suspected child abuse case in their school settings. The fact that there is not much research done in Turkey that focuses on the experiences and competences of school counselors who play an important role in the detection of child abuse and in the realization of the needed work. For this reason this situation is considered as an important deficiency for both counseling field and more effectively efforts to combat child abuse in Turkey. Therefore, with this study, it is aimed to contribute to next related researches by evaluating the knowledge, experience and competencies of school counselors in Turkey. Thus, after increase of awareness about child abuse, greater emphasis will be placed on prevention efforts. Convenience sampling method is used in this research. Convenience sampling is preferred because it gives speed and practicality to research. The sample is consists of school counselors who work in İstanbul and Van that have experience of child abuse case in their schools (N=13) and non-experienced child abuse in their schools (N=17). Participants who were interviewed was consisted of 14 women and 16 men (X=38.2) whose age ranges from 29 to 50 years. The participants' average year as a counselor is 12 and the levels they have worked with are 12 elementary schools, 12 secondary schools, 2 high schools and 4 other institutions such as Counseling and Research Centers or kindergarten. 56.5% of the school counselors were trained about child abuse and 43.5% were not trained. The data collection tools are consist of a demographic information form and 6 semi-structured interview questions prepared by the researchers in the light of related literature. Questions such as gender, years of experiences in profession, the level they work, whether they witness child abuse in professional life were asked as personal information questions. As a semi-structured interview questions, brief information about the witnessed child abuse case, attitudes and manners towards the case, reaction to the case, orientation to the formal process and report, psychological supports provided to students and families in the process, positive and negative effects on the process on them, training recieved about prevention and intervention to child abuse and practices in the school were asked. This study was conducted with qualitative research method. In the analysis of the data, categorical analysis and emotional direction analysis were used as content analysis techniques. In interview decipherers, researchers checked the decipherers twice. After categorical analysis and emotional direction analysis, three main themes were reached. Each of these themes also have three sub-theses. These themes and sub-theses are common for school counselors who have both experience child abuse case and not have any experiences throught their professional lives. When themes and sub-themes are examined, the first emerged theme is *competency to work with child abuse*. The sub-themes are *competency perception*, *colleague support* and *training needs*. The second theme is *intervention*. The sub-themes are *preventive workes*, *legal process* and *self positioning*. The third theme is the *effects of working with child abuse*. The sub-themes are *emotional effects*, *experience-oriented approach* and *queastion of Professional competency*. These themes are emerged from school counselors who have and have not experience of child abuse case in their schools. When the results of the study are evaluated; it has been found that school counselors have theoretically limited knowledge about abuse. It is noteworthy that preventive guidance activities mostly focus on sexual abuse because sexual abuse comes to mind when school counselor heard the term of "abuse". Additionally, it is found that school counselors in Turkey do not see themselves professionally competent about abuse. It has seen that school counselors who have worked with abuse case have created differences in the viewpoint of the subject and these differences have appeared in the dimensions of approach to case and intervention style. School counselors who effectively work with abuse are strongly influenced by professional skills and field experiences. School counselors who have a difficulty to work with abuse related cases are aware of their level of professional and personal competences, so they do not prefer to intervene the situation which exceed their competence. This situation manifests itself in the way they refer to another professional in situations beyond themselves. As a result, it is found that trainings about abuse are inadequate in terms of quality and quantity and preventive guidance works about abuse is not at the expected level. How to manage the abuse process and how to counsel with clients are also another points of lack of information.